

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії та практики перекладу романських мов імені Миколи Зерова

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ПОВІСТІ
«СТОРОННІЙ» АЛЬБЕРА КАМЮ**

Кваліфікаційна робота
освітнього рівня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми «*Переклад з французької
та з англійської мов*»,
спеціальність – 035 Філологія
Катерини Іванівни ГОНЧАР

Науковий керівник:
к.філол.н., доцент Сергій САЄНКО
Рецензент:
доцент Галина ЧЕРНІЄНКО

«Допущено до захисту»
на засіданні кафедри
*теорії та практики перекладу
романських мов імені Миколи Зерова*
Протокол № 9/1 від «21» червня 2024 року

завідувач кафедри (підпис)
д.філол.н., проф. Ірина СМУЩИНСЬКА

КИЇВ
2024

АНОТАЦІЯ

Гончар К. І. Особливості перекладу українською мовою повісті «Сторонній» Альбера Камю. – Кваліфікаційна (бакалаврська) робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня вищої освіти спеціальність 035.055 “Переклад” освітньо-професійної програми “Переклад з французької та англійської мов”. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2024.

У дипломній роботі аналізується специфіка перекладу українською мовою повісті «Сторонній» Альбера Камю. Досліджена та проаналізована проблематика перекладу літературних творів, зокрема художніх текстів, а також висвітлені франко-алжирські паралелі у творі «Сторонній» та характеристика перекладацьких прийомів, котрі необхідні для передачі стилістичних особливостей автора. Під час написання роботи було визначено та проаналізовано перекладацькі прийоми, котрі використовуються для відображення стилістичних особливостей оригінального тексту, а також досліджено лексико-семантичні, морфологічні та синтаксичні особливості перекладу. Дана робота може бути корисною для перекладачів, мовознавців, літературознавців та шанувальників творчості Альбера Камю.

Ключові слова: художній переклад, перекладацькі трансформації, лексичні відповідники, семантичне значення, фразеологічні вирази, граматичні структури, французька мова.

ABSTRACT

Honchar K. Specific features of translation into Ukrainian of the novel "The Outsider" by Albert Camus. – Bachelor's thesis for obtaining the educational and qualification level of higher education specialization 035 "Translation" of the educational and professional program "Translation from French and English". – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 2024.

The paper analyzes the specifics of the translation of Albert Camus's novel "The Outsider" into Ukrainian. The problems of translation of literary pieces, in particular fiction texts, are researched and analyzed, as well as the French-Algerian parallels in the novel "The Outsider" and the characteristics of translation techniques necessary to convey the stylistic features of the author. While writing the paper, the author identified and analyzed the translation techniques used to reflect the stylistic features of the original text, as well as studied the lexical-semantic, morphological and syntactic features of the translation. This work can be useful for translators, linguists, literary critics and admirers of Albert Camus' works.

Keywords: literary translation, translation transformations, lexical equivalents, semantic meaning, phraseological expressions, grammatical structures, French language.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДВАЛИНИ АНАЛІЗУ ПЕРЕКЛАДУ ПОВІСТІ АЛЬБЕРА КАМЮ	8
1.1 Теоретичні підходи до перекладу художніх текстів. Основні теоретичні концепції, методи та інструменти перекладу літературних творів	8
1.2 Франко-алжирські паралелі в повісті «Сторонній» та їх віддзеркалення у перекладі.....	11
1.3 Особливості віддзеркалення стилю Альбера Камю в перекладі: основні перекладацькі прийоми для відтворення стилю автора в перекладі	14
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	17
РОЗДІЛ 2: ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОВІСТІ АЛЬБЕРА КАМЮ «СТОРОННІЙ»	19
2.1 Передача лексико-семантичних особливостей повісті в перекладі	19
2.2 Основні граматичні паралелі в оригіналі та перекладі повісті	25
2.2.1 Віддзеркалення основних синтаксичних особливостей повісті в перекладі	26
2.2.2 Віддзеркалення основних морфологічних особливостей повісті в перекладі	34
2.3 Стилiстичні фігури в повісті та особливості їхнього відтворення у перекладі...	40
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	49
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	56
RÉSUMÉ.....	57

ВСТУП

Повість «Сторонній» Альбера Камю, написана у 1942 році, є видатним твором французької літератури, який здобув визнання за його глибокий філософський зміст та неповторний стиль. Даний твір належить до літератури екзистенціалізму та досліджує проблеми абсурду, відчуження та свободи особистості.

Об'єктом роботи є оригінальний текст повісті «Сторонній» Альбера Камю, написаний французькою мовою, український переклад повісті та перекладацькі прийоми, використані перекладачем для передачі граматичних, семантичних, стилістичних особливостей тексту в оригіналі та його перекладі.

Актуальність даної дипломної роботи полягає в необхідності детального аналізу порівняння перекладу повісті «Сторонній» українською та французькою мовами, з метою виявлення головних та специфічних особливостей, які виникають під час перекладу. Такий аналіз сприяє розумінню того, як перекладачі адаптують лексико-семантичні, морфологічні, синтаксичні трансформації для українського читача, а також допоможе схарактеризувати перекладацькі прийоми для передачі стилістичних особливостей автора – Альбера Камю.

Метою даної роботи є виявлення та аналіз особливостей перекладу повісті Альбера Камю «Сторонній» українською мовою. Для досягнення цієї мети поставлено наступні **завдання**:

1. Визначити базові теоретичні підходи при перекладі художніх текстів (основні теорії, методи, інструменти перекладу літературних творів).
2. Проаналізувати франко-алжирські паралелі у повісті «Сторонній» та їхнє відображення у перекладі українською мовою. Роглянути особливості перекладу реалій.
3. Виявити лексико-семантичні, граматичні особливості перекладу, стилістичні фігури у повісті «Сторонній» та їхнє відтворення у перекладі.

Матеріалом дослідження є текст оригінальної повісті Альбера Камю «Сторонній» та його переклад українською мовою, а також наукові праці, присвячені проблематиці перекладу та літературознавству.

Теоретичну базу дипломної роботи становлять праці українських дослідників В. В. Коптілова, Ф. С. Бацевича, О. І. Чередниченка, В. І. Карабана та інших, а також таких французьких лінгвістів та мовознавців, як Жорж Мунен, Жан Дарбельне та Жан-Поль Віней.

Дипломна робота полягає у всебічному аналізі перекладу повісті «Сторонній» українською мовою та визначенні ключових факторів, що впливають на перекладацькі рішення в контексті екзистенціалістської літератури. Це дозволить не лише глибше зрозуміти особливості перекладу конкретного твору, але й сприятиме вдосконаленню загальної практики перекладу художньої літератури.

Структура роботи: дипломна робота складається з двох частин: теоретичної та практичної. У теоретичній частині під назвою «Теоретичні підвалини аналізу перекладу повісті Альбера Камю» йдеться про:

- визначення художнього тексту;
- особливості художнього перекладу;
- методи перекладу;
- вплив французько-канадських лінгвістів;
- зв'язок Камю з Алжиром;
- відтворення реалій оригіналу;
- відображення арабської культури у повісті «Сторонній»;
- точність у передачі ідей абсурду Камю.

У практичній частині «Особливості перекладу повісті «Сторонній» Альбера Камю» аналізується специфіка перекладу повісті з французької мови на українську. У центрі уваги розглянуті граматичні, лексико-семантичні особливості тексту оригіналу та їхнє віддзеркалення у перекладі. А також аналізується відтворення стилістичних фігур в українському тексті.

У кінці дипломної роботи надається список використаної літератури та джерел.

Певна **наукова новизна** дослідження обумовлена аналізом франко-алжирських паралелей у творі «Сторонній» та описом основних перекладацьких трансформацій для передачі стилю Камю. Інформація з цього дослідження може бути корисною на курсі з теорії та практики перекладу або з мовознавства.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у подальшій перекладацькій діяльності, і також у навчальному процесі підготовки фахівців у галузі перекладу. Таким чином, дана дипломна робота сприятиме глибшому розумінню перекладацьких стратегій та підходів при перекладі філософсько-літературних творів, допомагаючи адаптувати культурно-мовні особливості оригіналу до українського контексту.

РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДВАЛИНИ АНАЛІЗУ ПЕРЕКЛАДУ ПОВІСТІ АЛЬБЕРА КАМЮ

1.1 Теоретичні підходи до перекладу художніх текстів. Основні теоретичні концепції, методи та інструменти перекладу літературних творів

Художній текст у рамках лінгвістичної класифікації визначається як твір художнього стилю, адаптований текст, нефіксований, описовий, зв'язний і послідовний. Художній переклад дуже відрізняється від інших функціонально-стилістичних перекладів. Одне з головних завдань художнього перекладача — зрозуміти особистий стиль автора, тобто особливості його творів, які роблять авторське вираження унікальним.

У процесі художнього перекладу увага зосереджується не лише на основній семантиці мовних знаків, а й на їхньому практичному значенні, тобто на світогляді та роздумах автора, на специфіці концепції оригінального твору.

У процесі перекладу перекладачі переписують зміст оригінального тексту таким чином, щоб передати національну та іноземну культури. З точки зору когнітивної лінгвістики процес перекладу описується як розпізнавання одного типу інформації та перетворення цієї інформації в інший тип. Образне мислення кожного етносу відображено в художніх образах, які при перекладі мають бути замінені образами, що не викликають протиріч у сприйнятті іншомовних читачів. Тобто фактично це означає, що перекладачі повинні підтримувати баланс між культурами [4, ст. 41].

Аналіз вибору перекладачем лексичних, граматичних, синтаксичних конструкцій для передачі інформації, що міститься в переробленому відрізку тексту, може бути використаний для моделювання вербально-семантичного рівня досліджуваної мовної особистості перекладача [2].

Способами перекладу художнього твору є: підрядковий, реферативний, анотаційний, переклад-переспів, переклад-адаптація, транскрипція, транслітерація, калькування, пошук аналогій, пошук абсолютних та неповних еквівалентів, описовий переклад.

Український мовознавець, перекладач, критик, доктор філологічних наук Віктор Вікторович Коптілов вважає, що художній переклад має бути семантико-стилістичною паралеллю паралеллю першотвору. Тобто переклад повинен зберігати у своїх визначальних рисах вірність сенсові і стилеві оригіналу, відбивати діалектичну єдність його змісту і форми [8, ст. 116].

У теорії та практиці художнього перекладу можна виділити ключові аспекти. Перекладач повинен ефективно використовувати літературознавчі знання. Глибока літературознавча підготовка є важливою умовою для успішного перекладу. Робота перекладача художньої літератури починається з уміння зробити детальний стилістичний аналіз тексту. Розуміння тексту перекладачем передбачає виявлення діалектичного зв'язку між змістом і формою художнього твору, аналіз його ідейно-художньої специфіки. Найкращий шлях до цього — проведення стилістичного аналізу тексту, який включає дослідження його структури та взаємозв'язків між усіма його елементами.

При перекладі художнього тексту – центр уваги відображений на стилістичній структурі, але її не можна відокремлювати від семантики, тому треба чітко розуміти семантико-стилістичну структуру. Віктор Коптілов називає це «Схема ССС» - семантико-стилістична структура, котра представляє текст у вигляді певної абстрактної моделі, яка закріплює його істотні особливості й ігнорує неістотні риси. Пропуск або затьмарення навіть одного елемента ССС дає певну зміну художнього образу в перекладі [8, ст. 117].

У художньому перекладі можна виділити три типи: точний переклад, вільний переклад та проміжні варіанти. Хоча вільний і точний переклади, які колись використовувалися як методи для всього твору, вже не вважаються прийнятними у сучасному перекладацькому мистецтві, вони не зникли повністю.

Вагомий вплив на розвиток теорії перекладу також відіграли французько-канадські лінгвісти Жан-Поль Віне та Жан Дербельне у роботі «Порівняльна стилістика французьких та англійських мов», видана у 1958 році. Ця книга обговорює відмінності між французькою та англійською стилістикою, про які необхідно знати перекладачам. Їхня класифікація різних стратегій перекладу

стала фундаментальною в навчанні перекладачів. У книзі відображено, що деякі методи продовжують слугувати основою для наукових досліджень перекладачів: запозичення, калькування, транспозиція, модуляція тощо. Але в сучасному перекладознавстві такий процес, як буквальний переклад, ми відкидаємо, а для дослідження еквівалентності та адаптації дослідники бачать більше перспектив [26].

Ще одна визначна особистість Кочур Григорій Порфирівич (1908–1994), український перекладач, поет, історик і теоретик художнього перекладу, лауреат літературної премії імені М. Рильського, вірний послідовник Миколи Зерова та за висловом знаного перекладача Максима Стріхи «неформальний лідер школи українського перекладу 1960-80-х рр», наголошував: «Перекладати треба багато, охопити світову літературу – це з одного боку, а з іншого – щоб кожен розвивав у собі критичне ставлення до власних робіт. А то візьметься молодик перекладати якогось поета – приносить два зошити, зроблені абияк, замість узяти два вірші та в тридцяти варіантах списати два зошити. Які труднощі в перекладі? Перекладачі ще мало знають і мало вміють. Треба, щоб кожен був майстер» [9].

В теоретичних дослідження художнього перекладу досить часто обговорюється проблематика нашарування іномовності, коли можна здогадатись з якої мови зроблено перекладу. Наприклад, більш ранні дослідження вказують, що у мові перекладу повинно бути легке «нашарування іномовності», таке, щоб можна було навіть здогадатися, з якої мови зроблено переклад. Навіть М. Рильський у передмові до першого перекладу «Пана Тадеуша» зазначав: «Подекуди допустився я свідомих полонізмів у лексиці, а може й синтаксисі. Гадаю, що в певній мірі це право перекладача» [9].

Цитуючи українську літературознавицю, фольклористку, перекладачку Мар'яну Лановик, можна зазначити, що сучасний стан досліджень в галузі перекладознавства характеризується жвавим інтересом до філософського, ідеологічного, культурологічного, психологічного та естетичного підґрунтя художніх творів, а також проблеми трансформації в іншомовних перекладах образної структури першоджерела та його авторської концепції [11].

Способи відтворення реалій оригіналу в перекладі — це питання, яке заслуговує на ретельне вивчення. Цілком можливо написати велику монографію з численними прикладами, що демонструють різні способи передачі реалій у перекладі, проте важливо, щоб ці поради не мали категоричного характеру і не використовувалися педантично як перекладачами, так і редакторами [9]. Наприклад, загальновідомо, що таку поширену реалію, як людське ім'я, не перекладають, а залишають у його національній формі: Жан, Джон, Йоганн не стають Іванами в українському перекладі. Однак, порушення цього правила, зроблене з почуттям міри й тактом, може зробити переклад легшим, доступнішим і набагато яскравішим.

Отже, підсумовуючи, можемо зауважити, що немає художнього перекладу, який міг би бути абсолютно точним через відмінності в системі й нормі мови оригіналу та перекладу, що неминуче призводить до втрати певної кількості інформації. Існує проблема збереження національного та історичного колоритів першоджерела. Головне завдання перекладача полягає не лише в передачі інформації, що міститься в оригіналі, а й у творчому відтворенні основної авторської концепції та найточнішому відтворенні художньо-естетичних переваг оригіналу.

1.2 Франко-алжирські паралелі в повісті «Сторонній» та їхнє віддзеркалення у перекладі

Повість Альбера Камю *L'Étranger*, опублікована у 1942 році, є одним із найважливіших творів із відображенням екзистенціалізму в літературі. Альбер Камю народився та виріс в Алжирі, і використовує своє походження для дослідження таких тем, як екзистенціальна свобода, відчуження та абсурд.

А. Камю написав повість «Сторонній», коли світ охопили жахіття Другої світової війни, Камю відчував глибоке почуття бунту проти злочинів, скоєних людством та засуджував кривавий характер подій під час війни в Алжирі.

Найкраще стосунки Альбера Камю та Алжиру відображає американський письменник, викладач французької мови Девід Керролл, у своєму доробку

«Albert Camus the Algerian: Colonialism, Terrorism, Justice» [18]. У цьому оригінальному прочитанні романів, оповідань і політичних есе Альбера Камю автор зосереджується на суперечливих стосунках Камю з його алжирською спадщиною. Під час «брудної війни» Франції в Алжирі Камю закликав до припинення насильства проти цивільного населення з боку Франції та Фронту національного визволення Алжиру (фр. Front de libération nationale, FLN ; араб. جبهة التحرير الوطني الجزائرية, *Jabhat al-Taḥrīr al-Waṭanī*) і підтримував створення постколоніального, демократичного Алжиру [29].

Відома алжирська письменниця, поетеса, діячка в області культури та прав жінок Маїсса Бей пише, що для неї А. Камю – алжирець, тому що він є людиною, пов'язаною з землею, де він народився. Це очевидно і не можна заперечувати, А. Камю був викуваний світлом цієї землі, її суперечностями. І автор сам про це говорить у своїх текстах: «Я ніколи не зможу жити за межами Алжиру». Ніколи. [...] В іншому місці я все ще був би у вигнанні» [31]

У повісті "Сторонній" Альбера Камю, де дії відбувалися в Алжирі, ми бачимо відсутність або нечіткі натяки на арабів. Деякі дослідники стверджували, що Камю нібито ігнорував їхнє існування. Однак, якщо розглянути обставини того часу, то контакти між французами та алжирцями були обмеженими. Саме тому тексти Камю точно відображують ту реальність, що тоді існувала.

У повісті "Сторонній" Альбера Камю виникають складні взаємини між французькими колонізаторами і місцевим населенням Алжиру, які проявляються у декількох аспектах:

- Пейзажі та атмосфера: описи природи, спеки і світла Алжиру грають одну з найважливіших ролей у створенні динаміки твору. Ці елементи не лише підкреслюють фізичний дискомфорт героїв, але також символізують абсурдність їхнього існування.

У наступній цитаті головний герой Мерсо описує наскільки сильно спека пригнічує його самопочуття: «Спека давила на голову, на плечі і заважала рухатися вперед. Щоразу, як моє лице обдавало жаром, я зціплював зуби, стискував кулаки в кишенях штанів, увесь напружувався, аби подолати сонце й

хмільне запаморочення, яке воно насилало на мене. Наче шаблі, різали мені очі сонячні блишки, відбиваючись від піску, від вибіленої морем мушлі чи від якоїсь склянки, і в мене од болю стискалися щелепи».

Опис природи та загальної атмосфери міста допомагає читачеві уявити собі місце, де проходять події у творі, підсилити реалістичність опису: « Ми доїхали аж до передмістя Алжира. Від автобусної зупинки до пляжу палицею докинути. Треба тільки перейти рівну чисту місцинку на високому березі і спуститися вниз. Місцинка була всяяна жовтуватим камінням та асфоделями — квіти їхні здавалися яскраво-білими на тлі вже густої небесної блакиті».

Але вже під кінець твору, у даному уривку ми можемо помітити описи рутинних, але дуже приємних подій навколо головного героя. Раніше для нього ці всі звуки, дії, вигуки були звичними, але зараз, після втрати свободи, відчувається розпач у словах героя: «З безодні втоми, один по одному долинали звичні шерехи міста, які я так любив, бо в ці години і мені траплялося радіти життю. Крики малих газетярів, що розтинали вже прохолодне повітря, щебет сонних пташок у парку, вигуки піріжечників, жалібний скрегіт трамваїв на крутих віражах і невиразне стугоніння, що лунає десь угорі, в небесах, перед тим, як морок нічний спаде звідти на пристань,— усі ці звуки показували мені, як незрячому, звичний шлях, адже я так добре знав його, перш ніж потрапити за ґрати».

- **Культурні конфлікти:** Взаємодія Мерсо з арабами, зокрема його участь у вбивстві араба на пляжі, підкреслює напруженість між двома культурами. Це вбивство, яке Мерсо сприймає майже байдуже, символізує широкі проблеми колоніальної влади та насильства. Також опис арабів, їхньої культури, мови у повісті.

У повісті «Сторонній» опис арабів, арабської культури надається доволі обмежено, проте Альбер Камю надав читачеві деякі характеристики, котрі допомогли сформуванню загального уявлення про цей аспект. Деякі особливості арабської культури можна побачити через сприйняття Мерсо навколишнього світу: «Потім ми вирушили до міста й довго снували широкими вулицями.

Бачили багато гарних жінок. Біля труни сиділа арабка в білому фартусі, з яскравою шовковою хусткою на голові». «Коли він назвав мені ім'я тієї жінки, я зрозумів, що вона арабка».

У наступному прикладі «А знизу все так само піднімався рокіт арабської мови. Сонячне світло ніби напиналося й тисло на шиби широкого вікна» автор передав атмосферу звичайного життя в арабському середовищі. Звук арабської мови «рокіт котрого піднімався знизу» викликає асоціації з живим, енергійним оточенням.

Таким чином, можемо зробити висновок, що у повісті «Сторонній» Альбера Камю присутня невелика кількість франко-алжирські паралелей. Ці паралелі відображаються у соціальних стосунках, конфліктах, описах природи, погоди, зовнішності, мови, звуків тощо. Навіть якщо франко-алжирські паралелі не знаходяться на поверхні тексту, ми можемо виявити їх під час уважного аналізу різних аспектів повісті.

1.3 Особливості віддзеркалення стилю Альбера Камю в перекладі: основні перекладацькі прийоми для відтворення стилю автора в перекладі

Переклад з однієї мови на іншу є не тільки способом збагачення духовного досвіду читачів, а й способом збагачення мови, на яку той чи інший твір перекладається [14, ст. 54]. Український поет, перекладач, мовознавець, публіцист, громадський діяч, мовознавець, літературознавець Максим Рильський у своїй теоретичній праці «Проблеми художнього перекладу» пише, що переклади з інших літератур – це неймовірно важливий культурний та політичний чинник. Це – знаряддя спілкування між народами, знаряддя поширення передових ідей і обміну культурними цінностями, знаряддя зміцнення і зросту інтернаціональної свідомості. Рильський вважає, що переклад – це велике ідейно-художнє завдання літератури, котре має світове значення.

У своїх доробках, видатний мовознавець визнає, що основні принципи – це вірність віддавання змісту й форми оригіналу, ствердження єдності форми та змісту.

Особливий розділ у статті «Проблеми художнього перекладу» спеціально присвячений труднощам і небезпекам, з якими може стикнутись перекладач. Серед них можна назвати такі як 1) рід іменників, який у мові оригіналу може зовсім не відповідати родові аналогічного слова в мові, якою здійснюється переклад; 2) міжмовні омоніми – складні й тонкі питання віддачі національного мовного колориту в перекладі. Перекладати треба на свою мову, причому не діалектну, а загальнолітературну, і разом з ним так, щоб відчувався повів і колорит першотвору. [14].

Згідно з барвистою метафорою В. Коптілова “Переклад – це поле боротьби між об’єктивним відображенням першотвору і суб’єктивним тлумаченням його перекладачем” [8, с. 89]. Варто наголосити, що це стосується передусім стилістичних засобів оригінального твору, оскільки вони завжди є дуже специфічним та суто індивідуальним трактуванням певного факту чи явища, яскравим проявом творчого мислення письменника чи поета.

Камю є водночас і позачасовим, і взірцевим автором. Сам Жан-Поль Сартр якось назвав його "чудовим поєднанням людини, дії та твору". Його вивчають в університетах по всьому світу, і не один автор вже перероблював його твори [20, ст. 6]. Повість «Сторонній» (L'Étranger) - видатна робота французького романіста, філософа, публіциста, Лауреата Нобелівської премії з літератури Альбера Камю. Ця повість вважається «сучасною» та перекладена на 50 мов.

У своїх «Щоденниках» [7] Альбер Камю згадує декілька відгуків щодо повісті «Сторонній», один з відгуків звучить так: “Це дуже обміркована книжка, і тон її ... задуманий навмисно. Він піднімається чотири або п’ять разів, але це щоб уникнути монотонності і щоб була певна композиція. Мій Чужий не виправдовується перед духівником. Він дратується, і це інша справа. Ви скажете тоді, що все пояснюю я сам? Так, і я багато думав про це. Я пішов на це, тому що

хотів, щоб мій персонаж піднісся до єдиної великої проблеми через буденне й природне. Потрібно було позначити цей важливий момент. Зауважу також, що мій персонаж не зазнає різкої зміни. У всій книзі він лише відповідає на питання. Раніше були запитання, що їх нам ставить світ щодня, - а в цей момент питання ставить духівник. Таким чином я негативно визначаю свого персонажа. В усьому цьому, звичайно, йдеться про художні засоби, а не мету. Смысл книжки лежить саме в паралельності двох сторін. Висновок: суспільству потрібні люди, які плачуть на похоронах своєї матері; або ж: людину ніколи не засуджують за злочин, про який вона думає, що вона його вчинила. Втім, я бачу ще десять інших можливих висновків” [7].

Альбер Камю використовує низку прийомів для передачі стилістичних прийомів. Одним з головних прийомів є коректний вибір символів та метафор, тому що метафоричність у творчості Камю грає значну роль, саме тому перекладач має задачу віднайти у перекладі відповідні образи, щоб надати читачеві асоціації, близькі до оригіналу. Також, ми не можемо не згадати збереження значення твору та адекватність смислу. Це означає, що ідеї філософа Камю мають бути чітко відображені та зрозумілі читачеві. Наступним пунктом є емоційне забарвлення повісті та його відтворення у перекладі. Перекладач має на меті зберегти атмосферу, тональність та емоційність тексту, а не лише відобразити зміст тексту. Наприклад, у перших фразах твору «Сторонній», Мерсо, головний герой повісті, описує смерть мами: "Aujourd'hui, maman est morte. Ou peut-être hier, je ne sais pas. J'ai reçu un télégramme de l'asile : « Mère décédée. Enterrement de- main. Sentiments distingués. » Cela ne veut rien dire. C'était peut- être hier”. У перекладі українською мовою перекладач зберігає короткі речення та передає відстороненість головного героя: «Сьогодні не стало нени. А може, вчора, не знаю. З притулку надійшла телеграма: "Мати померла. Похорон завтра. Щиро співчуваємо". Не збагнеш. Можливо, і вчора».

Перекладачі, котрі працюють з творами Альбера Камю мають враховувати стиль письменника, а саме його філософську глибину експресивність та емоційну стриманість. Адже саме ці аспекти допоможуть

перекладачам зберегти оригінальність авторського письма. Основними стилістичними особливостями стилю Камю у повісті «Сторонній» вважається у першу чергу лаконічність автора: уникання зайвого використання епітетів та прикметників тощо та переважання автором простих речень. Наступною особливістю є філософська думка, адже твори Камю мають особливість піднімати питання про абсурдність життя, його сенс та рефлексії про людське буття. Задача перекладача – передати наступні ідеї дуже чітко і не втратити при цьому сенс та головну думку твору.

Отже, ми можемо зробити висновок, що переклад творів Альбера Камю – це доволі складний процес, котрий вимагає чіткого знання стилістичних особливостей, філософії автора, вміння передавати атмосферу твору, збереження автентичності творів та донесення ідеї автора до аудиторії.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У першому розділі дипломної роботи були описані теоретичні особливості аналізу перекладу повісті Альбера Камю. У першу чергу важливо було розібратись з теоретичними підходами до перекладу художніх текстів. У процесі дослідження було вказано, що переклад є складним та кропітким процесом, за котрим слідує глибоке розуміння культури, мови, стилю, філософії автора. Головна задача перекладача – зберегти емоційну складову оригіналу в художньому перекладі, а не лише механічну передачу змісту твору з оригіналу на мову перекладу.

Наведені роботи українських мовознавців та перекладачів: Григорія Кочура, Мар'яни Лановик, Флорія Бацевича, Віктора Коптілова, а також французько-канадських лінгвістів: Жан-Поля Віне та Жана Дербельше, значно впливають на теорію художнього перекладу. У їхніх роботах доступно та детально наголошується на важливості критичного підходу до власної роботи, творчому відтворення концепції твору автора, а також художніх особливостей оригіналу твору. Для такої перекладацької майстерності від перекладача вимагається знання культурних та мовних аспектів.

Нами було проаналізовано значення алжирського контексту для створення особливої атмосфери у повісті «Сторонній». Опис культурних конфліктів між французами та арабами, звуки арабської мови, характеристика опису природи і загалом природних елементів та спеки Алжиру підкреслюють складність франко-алжирських паралелей, які були виявлені при докладному аналізі.

В останньому пункті аналізу теоретичної частини відзначаються прийоми, використані перекладачами для передачі стилістичних особливостей Альбера Камю. Переклад є відповідальним та складним процесом, тому перекладач має зберігати тональність та стиль оригіналу, глибоко розуміти стилістичні особливості, лаконічність стилю, передавати атмосферу, емоційне забарвлення твору та філософію автора.

РОЗДІЛ 2: ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОВІСТІ АЛЬБЕРА КАМЮ «СТОРОННІЙ»

2.1 Передача лексико-семантичних особливостей повісті в перекладі

Повість «Сторонній» Альбера Камю у французькому оригіналі характеризується простими реченнями без причинно-наслідкових зв'язків, без інверсій. Пов'язувати синтаксично і підпорядковувати короткі, прості висловлювання означає забирати у персонажа ту рису, яка його характеризує - його байдужість до життєвих ситуацій.

Однією з перших лексико-семантичних особливостей відзначено вибір лексичних відповідників: неоднозначні слова мають кілька перекладних відповідників у відповідності із кількістю їхніх значень. Відповідники неоднозначного слова називаються лексичними відповідниками. Під лексичним відповідником розуміється один із можливих варіантів перекладу слова (терміну). Наприклад:

1) C'était vrai.

Директор сказав правду.

У французькому тексті йдеться про правду в загальному сенсі, тоді як в українському тексті наголошено, що це саме слова директора.

2) Quand maman était à la maison.

Поки няня жила вдома.

Слово "мама" перекладено як "няня", що є більш специфічним варіантом. Змінюється лише те, що «мама» - це не переклад "maman". Це переклад "mère". Слово «няня» позначає певну дистанцію, певну холодність, якої немає в "maman". То чому б не використовувати "матінка"? Матінка, звичайно, тепліше і звичніше, але звучить надто по-дитячому. Слово "maman" - це щось середнє між ненею, матір'ю та матусею.

3) Blanchie à la chaux.

Стіни побілені.

В оригіналі повісті написано "blanchie à la chaux", що дослівно означає побілений вапном. У перекладі це уточнення було упущене.

4) C'était une salle très claire.

В приміщенні дуже світло.

Французьке слово "salle" перекладено як "приміщення", що зберігає загальне значення, але може мати трохи різні конотації. Загалом, слово «salle» у перекладі може мати різні семантичні значення: зала, кімната, приміщення, помешкання. У нашому випадку у даному контексті переклад «в приміщенні» та чітко передає значення слова «salle».

5) La pièce était pleine d'une belle lumière de fin d'après-midi.	Кімнату осявало яскраве світло.
---	---------------------------------

Згаданий український переклад передає сенс, але повністю опускає деталі про час доби ("fin d'après-midi" - кінець дня).

6) Il m'a dit que non.	Він заперечив: "Та ні!"
------------------------	-------------------------

У перекладі додано "Та ні!", що робить висловлювання виразнішим та емоційнішим. Таке відтворення емоційності та інтонації може відігравати важливу роль у відображенні реакції героя на пропозицію або запитання.

7) Mais naturellement, ce n'était pas la même chose.	Та, звісно, становище його було інше.
--	---------------------------------------

Український переклад зберігає сенс, але присутня зміна структури речення для більшої природності української мови, а саме використання української синтаксичної структури, що дозволило відтворити смисловий акцент.

Наступним пунктом є фразеологічні вирази та ідіоми. фразеологія сформувалася в самостійну лінгвістичну дисципліну, тобто відокремилася від синтаксису, лексикології і стилістики. Лінгвіст Шарль Баллі першим обґрунтував характеристику, систематизацію фразеологізмів, а також необхідність особливих способів їхнього вивчення. Але швейцарський мовознавець не виділяє фразеологію як окрему лінгвістичну дисципліну [1, ст. 21].

8) On aurait dit d'un jacassement assourdi de perruches.	Таке враження, ніби лящали папуги.
--	------------------------------------

Дослівно французька ідіома "On aurait dit d'un jacassement assourdi de perruches" перекладається: «Це було схоже на приглушене цвірінькання папуг».

Тому переклад автора «ніби лящали папуг» передає образність фразеологічного виразу та зберігає її значення.

9) J'ai cru qu'il me reprochait quelque chose et j'ai commencé à lui expliquer.	Мені здалося — він за щось мені дорікає, і я заходився йому пояснювати.
---	---

В оригінальному французькому реченні вираз «Я заходився йому пояснювати» (французький дослівний переклад: «Je me suis mis à lui expliquer») відсутній, але український перекладач вдало використав ідіому "заходитися робити щось" для передачі дії, що розпочалася. Це забезпечило гармонійне поєднання змісту та форми у перекладеному реченні.

10) Ensuite, il a beaucoup bavardé.	А потім заходився цокотіти.
-------------------------------------	-----------------------------

У французькому тексті використовується нейтральне слово "bavardé", котре українською перекладається як «балакати», але перекладач в українському варіанті вирішив використати більш образний вираз "заходився цокотіти".

11) Dans la petite morgue, il m'a appris qu'il était entré à l'asile comme indigent.	В трупарні він пояснив мені, що до притулку потрапив, бо не мав ні кола ні двора.
--	---

У наступному прикладі ми помічаємо французьке слово "indigent" (бідняк, нужденний) перекладено як "не мав ні кола ні двора", що підсилює образність речення та описує ще чіткіше рівень бідності героя.

12) J'ai offert une cigarette au concierge et nous avons fumé.	Я почастивав сигаретою і сторожа, і ми з ним закурили.
--	--

Дослівно «J'ai offert...» можемо перекласти як «Я запропонував/запропонувала...». У нашому випадку перекладач вирішує збагатити образністю дану фразу, замінивши «запропонувати» на «почастувати».

13) De toute façon, je trouvais que le voyageur l'avait un peu mérité et qu'il ne faut jamais jouer.	Хоч як подивитись, а той нічліжанин, як на мене, дістав по заслuzі: навіщо ламати комедію?
--	--

В оригіналі повісті фраза звучить «l'avait un peu mérité», тобто «трохи на це заслужив». Але перекладач вирішив використати фразеологізм «дістати по заслuzі», що дозволило відтворити семантику французького оригіналу. Також, для перекладу «qu'il ne faut jamais jouer» (дослівно: ніколи не потрібно грати) перекладач використовує фразеологічний вираз «ламати комедію», що є більш звичним виразом для української мови.

14) Les journalistes tenaient déjà leur stylo en main.	Репортери вже нагостирили пера
--	--------------------------------

В контексті українського перекладу вираз «нагостирили пера» передає думку, що журналісти вже готові працювати. Порівнюючи з французьким оригіналом, де дослівно сказано «вже тримали їхню ручку в руках», у перекладі додано більш образне мислення.

Також, ми можемо відзначити, що лексико-семантичною особливістю перекладу є конотації та стилістичні особливості тексту. Конотація — це емоція, ідея, яке слово додає до свого основного значення. Синонімом до слова «конотація» можемо назвати такі терміни, як смисловий відтінок, асоціація та емоційний відтінок. Стилiстичні засоби, котрі найчастіше ми можемо зустріти в текстах при перекладі – це епітети, метафори, алюзії, порівняння, синекдохи, протиставлення тощо.

15) Mais le concierge m'a dit qu'il fallait que je rencontre le directeur.	Але сторож сказав — треба спершу зайти до директора.
--	--

В українському контексті "concierge" може означати людину, що відповідає за будівлю або приміщення, а не лише за безпеку.

16) Il avait dû courir.	Певне, він біг.
-------------------------	-----------------

У французькому тексті фраза «Il avait dû courir» використовується для вираження впевненості (дослівний переклад: «Він був змушений бігти»), але переклад "Певне, він біг" не досить чітко передає сенс оригіналу, адже він виражає припущення та ймовірність.

17) Elle pouvait partager avec eux des intérêts qui sont d'un autre temps.	Вони мали спільні інтереси, що їх не поділяє ваше покоління.
--	--

У даному прикладі перекладач зберігає стилістичні особливості оригіналу. В українському перекладі «що їх не поділяє ваше покоління» відображає відношення цих «інтересів» до минулих історичних періодів. Це не дослівний переклад, але спроба передати конотаційне значення – вдале.

18) Il m'avait dit qu'il fallait l'enterrer très vite, parce que dans la plaine il faisait chaud, surtout dans ce pays.	Казав, що треба поховати швидше, бо на рівнині стоїть дика спека, надто в цих краях.
---	--

Цей приклад демонструє внесення конотаційного відтінку у текст. Додавання прикметника «дика» підкреслює інтенсивність спеки, тому таким чином перекладач змалював емоційне забарвлення фрази.

19) Sa femme lui avait dit alors : « Tais-toi, ce ne sont pas des choses à raconter à Monsieur».	І його дружина сказала тоді: « Та помовч! Навіщо про таке страхіття розводитись? »
--	--

Зміни в тоні фрази та додавання пунктуаційних знаків у перекладі дозволило передати семантичне значення тексту більш емоційно забарвлено.

Наступним пунктом ми проаналізуємо зміни граматичних структур в перекладі повісті «Сторонній». Докладний розгляд граматичних трансформацій в українському перекладі дасть змогу визначити їхню роль у досягненні адекватності перекладу та проаналізувати особливості відтворення оригінальних граматичних

структур у контексті української художньої літератури. Це сприятиме глибшому розумінню специфіки художнього перекладу з французької мови на українську.

20) Mais le concierge m'a dit qu'il fallait que je rencontre le directeur.	Але сторож сказав — треба спершу зайти до директора.
--	--

У французькому оригіналі використовуємо складне речення з підрядним з'ясувальним реченням, що вводиться сполучником «que», а також часом «Subjonctif» у частині речення «que je rencontre». Ми можемо відмітити, що в перекладі цей час замінений на інфінітивну конструкцію «зайти». Значення перекладу все одно залишається чітко переданим.

21) Comme j'aime beaucoup le café au lait, j'ai accepté et il est revenu un moment après avec un plateau.	Я погодився, бо дуже люблю каву з молоком, і за хвилину він приніс мені на таці чашку кави.
---	---

Французький варіант містить причинову конструкцію, котра знаходиться на початку речення та починається зі сполучника «comme», у той час як в українському використовується сполучник «бо» і частина, котра позначає частину розташована в середині речення.

22) Il s'est alors levé après avoir bu un verre de vin.	Він випив ще одну склянку вина й підвівся.
---	--

У французькому реченні використовується підрядна конструкція з інфінітивним зворотом («après avoir bu»), яка обґрунтовує що одна дія відбулася після іншої. В українському реченні обидві дії виражені у формі простого минулого часу і поєднані сполучником "й". Також, ми помічаємо, що у французькому варіанті частини речення мають різний порядок слів, порівнюючи з українським. Альтернативний переклад французької версії: «Він підвівся, випивши ще одну склянку вина».

2.2 Основні граматичні паралелі в оригіналі та перекладі повісті

Аналіз граматичних особливостей мовлення Альбера Камю дозволяє нам побачити сутність функціонування французької мови та отримати відповіді на питання щодо нормативного вживання тих чи інших одиниць. Через речення і надфразні єдності тексту більшою мірою, ніж через окремі слова, відчувається ментальний стан автора. Таким чином, ми можемо зауважити, що проявляється специфіка вираження ідея автора та особливості ідіолекту письменника.

Дієслівні конструкції займають основне місце у побудові тексту прозових творів французьких авторів, тому що дієслово є основою французького речення. Різні контекстні можливості дієслів визначають належність того чи іншого дієслова до певного семантичного поля [16].

До синтаксичних особливостей перекладу належить зміна порядку слів (транспозиція), членування речення, об'єднання речень тощо. Перекладознавці зазначають, що найбільша кількість граматичних проблем перекладу стосується розуміння синтаксичної структури та морфологічного складу речень, які є носіями предметної інформації. Саме тому найважливішою є функціонально-стилістична характеристика речення, пов'язаним із якою є й морфологічний рівень [6, с. 15-16; 112, 267].

Наведені приклади у наступних пунктах «Синтаксичні особливості перекладу» та «Морфологічні особливості перекладу» демонструють вдалу реконструкцію художніх моделей оригінального твору. Перекладені еквіваленти є цілком доречними, оскільки мають той же стилістичний реєстр, що й оригінал повісті «Сторонній», а тому переклад сприймається природно та легко. Загалом, перекладацькі прийоми, використані для відтворення граматичних ресурсів оригінальної повісті Альбера Камю, дають вірний результат: український переклад є художньо повноцінною версією першотвору.

2.2.1 Віддзеркалення основних синтаксичних особливостей повісті в перекладі

Різниця в стилістичній структурі мови перекладу і мови оригіналу наштовхує перекладачів, котрі вивчають цю теорію, вивчати універсалії синтаксису [23]. Французький вчений-лінгвіст Жорж Мунен зазначає, що «Якби ми змогли продемонструвати, що за абсолютно різних синтаксів і основних синтаксичних зв'язків, теорія перекладу тільки би збагатилась.» (“Si l'on pouvait montrer que sous des syntaxes complètement différentes on retrouve un minimum de grandes fonctions et de grandes relations syntaxiques communes, une théorie de la traduction ne pourrait qu'y gagner.”), [22, ст. 253].

Українські та французькі речення різняться в синтаксичній структурі, саме тому у перекладі кожного речення ми вдаємось до синтаксичних трансформацій. Ці трансформації мають вплив на прості, так і складні речення. Під час аналізу тексту перекладу повісті Альбера Камю «Сторонній» (Albert Camus “L'Étranger”), нами були виявлені граматичні трансформації заміни активного стану пасивним чи навпаки.

23) Mais ma voix a été couverte par mon voisin qui a demandé «s'il allait bien.	Але сусід заглушив мій голос. — А як він, здоровий?
---	---

У французькому оригіналі використаний пасивний стан. У нашому перекладі головне дієслово "a été couverte" (було заглушено) утворене за допомогою дієслова "être" у минулому часі (a été) та дієприкметника причини "couverte" (заглушено), який вказує на те, що дія була спрямована на мій голос, а не її виконано мені. У перекладі пасивний стан проігноровано та замінено та прямий порядок слів з використання прямої мови.

24) Peu après, le patron m'a fait appeler et sur le moment j'ai été ennuyé parce que j'ai pensé qu'il allait me dire de moins	Незабаром мене викликав хазяїн, і я подумав, що зараз дістану прочуханку: мовляв, менше дзвоніть, більше працюйте.
---	--

téléphoner et de mieux travailler.	
------------------------------------	--

"Le patron m'a fait appeler" - це пасивний стан. Означає, що "le patron" (керівник) ініціював дію, але не виконав її самостійно. В українському відповіднику "Незабаром мене викликав хазяїн" - це активна конструкція. Основний суб'єкт "хазяїн" виконує дію (викликати), і ця дія спрямована на об'єкт "мене". Тим часом, у французькому реченні маємо використання пасивного стану ("m'a fait appeler"), коли дія виконується іншою особою (керівником).

25) Le concierge a tourné le commutateur et j'ai été aveuglé par l'éclaboussement soudain de la lumière.	Сторож повернув вмикач, і мене засліпило яскраве світло.
--	--

В українському перекладі відсутня форма пасивного дієслова, тим не менш обидва вирази передають головну ідею. Також, у перекладі не використаний епітет «неочікуване» (soudain). Пасивний стан в оригіналі переданий частиною «j'ai été aveuglé».

26) J'ai encore réfléchi un peu à ces choses, mais j'ai été distrait par une cloche qui sonnait à l'intérieur, des bâtiments.	Я ще якийсь час думав про всяку всячину, але десь у корпусах притулку залунав подзвін і відвернув мою увагу.
---	--

Для французького оригіналу характерний пасивний стан «j'ai été distrait», переклад використовує активний стан та менш складну структуру, що його робить більш прямим та менше деталізованим у порівнянні з оригіналом.

27) J'ai trouvé qu'en effet, de cette façon, elle serait punie.	Я погодився — авжеж, таким побитом її справді можна покарати.
---	---

Французький варіант - це складне речення, яке складається з головної частини "J'ai trouvé" (я знайшов) і додаткової частини "qu'en effet, de cette façon, elle serait punie" (що насправді, таким чином, вона буде покарана). У цьому

реченні використано пасивний стан. Український переклад передає ту ж ідею, але менше деталізовано і без використання пасивного стану, котрий присутній у французькому оригіналі.

<p>28) J'avais déjà été frappé par la façon qu'il avait de dire : « ils », « les autres », et plus rarement « les vieux », en parlant des pensionnaires dont certains n'étaient pas plus âgés que lui.</p>	<p>Мене вразив тон, яким він вимовляв "вони", "ці самі" або (зрідка) "старе луб'я", коли говорив про пожильців притулку, хоча деякі з них були не старші, ніж він.</p>
--	--

У французькому реченні "j'avais déjà été frappé par la façon qu'il avait de dire...", ми спостерігаємо пасивний стан. Український переклад "Мене вразив тон, яким він вимовляв..." використовує активний стан. Додаток "тон" діє, вражаючи об'єкт, який є в даному випадку.

<p>29) Elle était meublée de chaises et de chevalets en forme de X.</p>	<p>Стоять стільці та дерев'яні підмостки.</p>
---	---

Пасивний стан у французькому реченні використовується для підкреслення того, як приміщення було мебльовано («Elle était meublée»). Український переклад передає структуру речення ідея про обладнання приміщення, але без використання пасивної форми дієслова.

<p>30) Il avait été suivi toute la journée par un groupe d'Arabes parmi lesquels se trouvait le frère de son ancienne maîtresse.</p>	<p>За ним цілий день ходили слідком кілька арабів, і серед них був брат його колишньої коханки.</p>
--	---

"Il avait été suivi toute la journée" - тут ми вбачаємо форму пасивного дієприкметника минулого часу "été suivi". Це означає, що основний підмет речення "il" (він) був об'єктом дії, яка виконувалася іншими (в нашому випадку - "un groupe d'Arabes"). Отже, французьке речення використовує пасивний стан

("Il avait été suivi"), тоді як український переклад використовує активний стан ("араби ходили за ним").

31) À une autre question, il a répondu qu'il avait été surpris de mon calme le jour de l'enterrement.	На подальше запитання він відповів, що його здивував мій спокій у день похорону.
32) Le fait qu'elle avait été prise par des hommes qui changent de linge.	Що його ухвалили піддатливі, догідливі люди.
33) Qu'elle avait été portée au crédit d'une notion aussi imprécise que le peuple français (ou allemand, ou chinois).	Та ще приплутали до нього французький народ (а чого не німецький або китайський).

У наведених прикладах автор використав пасивний стан дієслів у часовій формі plus-que-parfait у французькій мові. Ця форма утворюється за допомогою допоміжного дієслова avoir у минулому часі (imparfait) та дієприкметника минулого часу смислового дієслова ("avait été surpris - "здивував"; "avait été prise" - "ухвалили", "avait été portée" - "приплутали"). Перекладач надає перевагу активному стану, прямо вказуючи на суб'єкта дії.

У наступних прикладах вказані варіанти, коли пасивний стан в оригіналі твору «Сторонній» також зберігав свій пасивний стан у перекладі. Проаналізувавши весь твір, ми можемо відзначити, що таких прикладів нараховується менша кількість.

34) Il me disait sa certitude que mon pourvoi serait accepté, mais je portais le poids d'un péché dont il fallait me débarrasser.	Він висловив упевненість, що моє прохання про помилування буде вволено, але ж на мені тяжіє гріх — і цього тягаря треба позбутися.
---	--

У фразі "mon pourvoi serait accepté" використано пасивний стан ("serait accepté"), що передає, що моє прохання буде прийняте без вказівки на конкретного виконавця цієї дії. Український переклад зберігає пасивний стан, використовуючи конструкцію "буде вволено", що відтворює французьке "serait accepté". В українському перекладі ми помічаємо новий аспект ("тягість гріха"), що презентує релігійний аспект твору.

35) Le procureur lui a demandé alors comment il se faisait que la lettre qui était à l'origine du drame avait été écrite par moi.	Тоді прокурор запитав, як сталося, що лист, який і спричинився до трагедії, написаний моєю рукою.
---	---

Французький оригінал передає ситуацію, де важливо підкреслити дію (писання листа), а не особу, котра здійснила цю дію. Це дозволяє зосередитися на самому факті написання листа, який має велике значення для подальшого розгляду в судовому процесі. Перекладач у повісті також використовує пасивний стан для передачі того ж факту написання листа, знову ж таки, не акцентуючи увагу на особі автора. Отже, ми можемо вказувати, що обидва варіанти передають ідею.

36) Celui-ci avait été blessé.	Раймонові завдано поранення
--------------------------------	-----------------------------

У наступному прикладі у французькому варіанті використаний час "plus-que-parfait" в пасивному стані. В перекладі використовується минулий неозначений час та йде зосередження уваги на результаті дії, а саме – пораненні Раймонда.

37) Le fait que la sentence avait été lue à vingt heures plutôt qu'à dix-sept.	Те, що вирок зачитано не о п'ятій годині вечора, а о восьмій.
--	---

У даному випадку, у французькому та в українському текстах спостерігається використання пасивного стану для передачі головного змісту речення. Пасивний стан в оригіналі та перекладі дозволяє передати значущість дії (читання вироку) та її часові аспекти. Використання пасивного стану у

французькому оригіналі та українському перекладі зберігає академічну нейтральність і сприяє зосередженню уваги на ключових деталях повідомлення.

Наступною синтаксичною особливістю є нульова трансформація (синтаксичне уподібнення, дослівний переклад) — це спосіб перекладу, при якому синтаксична структура оригіналу перетворюється в аналогічну структуру мови перекладу. така трансформація використовується у випадках, коли і в мові оригіналу, і в мові перекладу існують паралельні синтаксичні структури.

38) Peu après, une des femmes s'est mise à pleurer.	Невдовзі одна жінка розплакалася.
---	-----------------------------------

Порядок слів у реченнях залишився незмінним: обставина часу (peu après / невдовзі), підмет (une des femmes / одна жінка), присудок (s'est mise à pleurer / розплакалася). Використані ті самі граматичні форми: доконаний минулий час. Невелика різниця – це відсутність прямого перекладу французької конструкції "se mettre à" в українській мові. Але це не вплинуло на загальний зміст речення.

39) En me réveillant, j'ai compris pourquoi mon patron avait l'air mécontent...	Прокинувшись, я зрозумів, чому мій начальник виглядав незадоволено....
---	--

В оригіналі та його перекладі порядок слів ідентичний: підрядне речення ("En me réveillant" - "Прокинувшись") стоїть на початку, за ним йде головне речення. Це свідчить про максимально можливе збереження синтаксичної структури вихідного речення. Також, обидва дієслова ("compris" і "зрозумів") перекладені у минулому часі, зберігаючи ту ж часову форму.

40) Le directeur m'a encore parlé, mais je ne l'écoutais presque plus.	Директор казав ще щось, але я майже не слухав.
--	--

Порядок слів у реченнях також незмінений: підмет (le directeur - директор), присудок (m'a parlé - казав), обставина (encore - ще щось), але з невеликою трансформацією додаткових членів речення (je ne l'écoutais presque plus / я майже

не слухав). Стиль речення при цьому збережено. При тому ми можемо вказати на невелику відмінність - переклад частки "ne...plus" як "майже не". Хоча це і не змінює загального змісту речення, але є певною трансформацією задля більш природного звучання в перекладі.

<p>41) Le concierge a tourné le commutateur et j'ai été aveuglé par l'éclaboussement soudain de la lumière.</p>	<p>Сторож повернув вмикач, і мене засліпило яскраве світло.</p>
---	---

Переклад залишається ідентичним порядку вихідного речення, що є ознакою нульової трансформації. Оригінал та переклад мають чітку синтаксичну структуру: підмет-присудок-додаток. У французькому реченні підметом є "le concierge", присудком - "a tourné", а додатком - "le commutateur". В українському реченні підмет - "сторож", присудок - "повернув", додаток - "вмикач". Часові форми дієслів Обидва дієслова в минулому часі ("a tourné" та "повернув") перекладені без змін часової форми, зберігаючи часову відповідність. Можемо відзначити невелику трансформацію "j'ai été aveuglé par l'éclaboussement soudain de la lumière" як "мене засліпило яскраве світло". Цей переклад є майже ідеальною нульовою трансформацією з мінімальними відхиленнями.

Перестановка, як вид перекладацької трансформації — це заміна розташування мовних одиниць у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Перестановці піддаються, зазвичай, слова, словосполучення, частини складного речення, а також самостійні речення в тексті. Найбільш поширеним випадком при аналізі тексту перекладу є заміна порядку слів і словосполучень у структурі речення.

<p>42) Il était commode quand maman était là.</p>	<p>Коли тут жила мама, у нас було затишно.</p>
---	--

Французьке речення - просте, а українське речення - складнопідрядне. Обставина часу "quand maman était là" перетворилася на підрядне означальне речення "Коли тут жила мама". Безособовий підмет "Il" французького речення

трансформувався в українське "у нас" для узгодження з присудком "було затишно". Структура повністю відрізняється від французького через перестановку елементів та трансформацію підмета і присудка.

<p>43) Comme j'aime beaucoup le café au lait, j'ai accepté et il est revenu un moment après avec un plateau.</p>	<p>Я погодився, бо дуже люблю каву з молоком, і за хвилину він приніс мені на таці чашку кави.</p>
--	--

В оригіналі спочатку йде головне речення "j'ai accepté", а потім підрядне причини "Comme j'aime beaucoup le café au lait". В українському реченні порядок змінено - спочатку йде підрядне речення причини "бо дуже люблю каву з молоком", а потім головне "Я погодився". При перекладі додано "чашку кави" для конкретизації того, що приносив персонаж.

<p>44) J'ai eu de la peine à me lever parce que j'étais fatigué de ma jour- née d'hier.</p>	<p>Після вчорашнього я був увесь мов побитий і насилу встав.</p>
---	--

У даному прикладі ми помічаємо зміну порядку компонентів складнопідрядного речення. Опис причини стомлення "j'étais fatigué de ma journée d'hier" передано описово перифразом "Після вчорашнього я був увесь мов побитий". Перекладач додав фразу "увесь мов побитий" для більш яскравого опису стану втоми. А детальне пояснення причини "ma journée d'hier" опущено. Заперечна конструкція "j'étais fatigué" передана антонімічним перекладом "був увесь мов побитий".

<p>45) J'ai fumé ensuite des cigarettes, toujours couché, jusqu'à midi.</p>	<p>Потім вилежувався до обіду в постелі й курив.</p>
---	--

Порядок членів речення змінено, що надало зміну фокусу оповіді: у французькому варіанті основна дія - це куріння. В українському ж основний фокус на вилежуванні, куріння - додаткова деталь.

46) Il était commode quand maman était là.	Коли тут жила мама, у нас було затишно.
---	--

У французькому та українському варіантах порядок компонентів речення змінено повністю. В оригіналі порядок: підмет (Il) - присудок (était commode) - обставина (quand maman était là). У перекладі: обставина (Коли тут жила мама) - присудок (було) - підмет (затишно). Безособова частина речення "Il était commode" передано українською описовою конструкцією "у нас було затишно". Також вбачаємо додавання займенника "тут" в українському реченні для уточнення місця, де жила мама.

47) J'ai bien travaillé toute la semaine	Цілий тиждень я добре працював.
---	---------------------------------

Опущений французький прислівник "bien" в значенні "добре" при перекладі. У даному прикладі перекладач вміло адаптував просте французьке речення до правил української мови, зберігши при цьому основний зміст.

2.2.2 Відзеркалення основних морфологічних особливостей повісті в перекладі

Граматичні системи французької та української мов різняться як морфологічними категоріями, так і їхніми способами вираження. Саме тому під час перекладу перекладачі повинні звертати увагу на особливості морфологічних систем мови оригіналу та мови перекладу та покладатися на трансформації на морфологічному рівні.

Інші компоненти морфології базуються на морфологічній будові слів, на їх основі унікальними способами словотворення утворено частини мови, форми словозміни та способи вираження граматичних значень тощо. Виходячи з морфологічних ознак, утворення й функціонування синтаксичної одиниці — речення забезпечується за допомогою певних морфем.

Основні морфологічні категорії граматики служать для оформлення певного змісту при творенні оригінального тексту: -рід, - число, - відмінок, -

відміна; -тип дієслова, що знаходять своє вираження в певних афіксах та флексіях тощо. Як правило, їх не перекладають, оскільки в цьому немає особливої потреби – граматичні категорії різнотипних мов не завжди збігаються, а їх відтворення рідко коли несе змістову інформацію, хоча в деяких випадках саме ця категорія може бути визначальною [3, ст. 135]

Ми можемо побачити морфологічні трансформації переважно в синтагматичних змінах тексту:

- 1) *Перестановка слів* - морфологічна трансформація, яка призводить до зміни порядку слів у словосполученні. Перестановки нерідко супроводжуються іншою морфолого-категорійною трансформацією – заміною. Запровадження чи вилучення слова змінює кількість слів, слівформ чи членів речення. Комплексна трансформація вкдючає дві чи більше простих морфологічних трансформацій.
- 2) *Заміна* – трансформація, у наслідок якої змінюються категорійні ознаки слівформ (наприклад: замість форми множити з'являється форма однини– *les affaires* – *справа, бізнес*) або частин мови тощо.
- 3) *Запровадження чи вилучення слова* – завдяки якому змінюється кількість або членів речення (*prendre une décision* - *вирішити*).
- 4) *Комплексна трансформація* вміщує в собі дві та більше прості морфологічні трансформації. Наприклад, морфолого-категорійні заміни, які при антонімічному перекладі супроводжуються чи запровадженням нових, чи вилученням старих слів: *Il n'est pas un bon traducteur* – *він погано перекладає*).

Заміна — найбільш поширений вид перекладацької трансформації: у процесі перекладу заміні можуть піддаватися форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичного зв'язку. Крім того, заміні можуть піддаватися не лише окремі одиниці, а і цілі конструкції.

48)	Ensuite, je ne sais plus.	«Що було далі, вже не пригадую»
-----	---------------------------	---------------------------------

Перекладач замінив французький вираз "je ne sais plus" на український відповідник "не пригадую", зберігши при цьому семантику оригіналу. Цей прийом дозволяє передати значення речення у перекладі у відповідності до її лексичних та граматичних норм.

49) Faire un peu de toilette.	Причепуритися.
-------------------------------	----------------

Переклад "table de toilette" як "умивальник" є прикладом застосування прийому заміни. Замість калькування французького словосполучення, перекладач використав лексичний відповідник в українській мові, адекватно передаючи зміст вихідної одиниці. Це доцільно, коли буквальный переклад може бути некоректним для читача.

50) Alors, il s'est mis en colère.	Він розізлився.
------------------------------------	-----------------

Фраза "il s'est mis en colère" перекладено коротким відповідником "розізлився". Така заміна забезпечує лаконічність перекладу та його природність для української мови. Водночас важливо переконатися, що вибраний відповідник повністю зберігає семантику оригінального висловлювання і не спричиняє втрати додаткових відтінків значення чи стилістичного забарвлення.

51) Nous nous sommes mis en marche.	Ми вирушили.
-------------------------------------	--------------

Складній дієслівній конструкції "nous nous sommes mis en marche" надали простий відповідник "вирушили". Перекладач досяг природності для української мови, але при цьому зберіг основний зміст оригінального висловлювання.

52) Je me suis mis à crier à plein gosier.	Я зарепетував щосили.
--	-----------------------

Спостерігаємо лексичну заміну вихідного виразу "je me suis mis à crier à plein gosier" на український відповідник "зарепетував щосили". В українському перекладі є влучний лексичний еквівалент, здатний передати прагматичне навантаження та експресивність оригінального формулювання засобами

цільової мови. Використовуючи таку заміну, забезпечується коректна передача семантики і стилістичних особливостей оригіналу.

53) Mais je n'ai pas eu le temps de réfléchir parce que le président a pris la parole.	Але я не мав часу поміркувати, бо слово вже забрав голова.
--	--

Перекладач використовує прийоми заміни структури речення та вилучення слова "президент". Очевидно, перекладач вирішив відмовитися від калькування та надмірної деталізації, узагальнивши лексичну одиницю більш нейтральним виразом "голова". З одного боку, така трансформація може призвести до певної втрати стилістичного забарвлення оригіналу. Але з іншого боку, вона робить переклад більш лаконічним та природним для української мови.

Надалі проаналізована трансформація під назвою «вилучення» – це граматична трансформація, після використання якої в перекладі вилучається певний мовний елемент (це може бути словоформа, член або частина речення). Воно застосовується, як правило, у разі передачі граматичних явищ, що відсутні в мові перекладу, або ж перекладу слів, словоформ, членів або частин речення, які є надлишковими.

54) la table de la salle à manger.	обідній стіл.
------------------------------------	---------------

У поданому прикладі "la table de la salle à manger" - "обідній стіл" спостерігається запровадження слова. В українському перекладі додано уточнююче слово "обідній" для кращого розуміння виду столу. Такий спосіб використовується для уникнення двозначності в перекладі.

Перестановка слів (фр. *déplacement*, *permutation*) - морфологічна трансформація, що спричиняє зміну порядку розташування лексичних одиниць у реченні чи словосполученні. Цей прийом широко використовується перекладачами для досягнення відповідності граматичним нормам цільової мови та забезпечення природного звучання перекладеного тексту.

55) J'ai pensé qu'ils avaient dû nous voir prendre l'autobus avec un sac de plage, mais je n'ai rien dit.	Я подумав: певне, бачили, як ми з пляжною торбою сідали в автобус, але промовчав.
---	---

Переклад цього речення включає перестановку слів та трансформацію синтаксичної структури - заміну складнопідрядного речення на просте з відокремленою конструкцією. Ці перетворення викликані розбіжностями у граматичних системах вихідної та цільової мов. Загалом, можемо зауважити, що зберігається семантика оригіналу та характерні риси стилю автора.

56) Il m'a répondu qu'il voulait prendre l'air.	Потім сказав, що спуститься до моря
---	-------------------------------------

У цьому випадку відбулася заміна змісту оригіналу, адже в перекладі інформація про наміри персонажа вказана іншими словами. А також, з оригінального речення вилучено частину "qu'il voulait prendre l'air". Такі суттєві трансформації можуть бути виправданими за умови збереження загального сенсу висловлювання та відповідності авторському задуму.

Наступним пунктом морфологічних особливостей перекладу, проаналізований в даній роботі, є комплексна трансформація. Комплексні перекладацькі трансформації формують цілісну систему, яка взаємопов'язана і не функціонує окремо. Їх необхідно застосовувати в різних поєднаннях, а іноді й одночасно, особливо під час перекладу художніх текстів.

57) ...et se mettre ensuite sur le dos pour la projeter contre le ciel.	..перевернутись горілиць і водограєм пирснути ним у небо.
---	---

В оригіналі повісті «Сторонній» вказано "se mettre sur le dos" (дослівно: лягти на спину) передана в українському перекладі антонімічним виразом "перевернутись горілиць" (тобто лягти обличчям догори). Ця антонімічна трансформація супроводжується також додаванням слова "водограєм" для більш виразного опису дії "пирснути ним у небо".

58) Cela faisait alors une dentelle mousseuse qui disparaissait dans l'air ou me retombait en pluie tiède sur le visage	Піна пухнастим мереживом розсіювалася в повітрі або падала на обличчя теплим дощиком.
---	---

У даному прикладі спостерігаємо, що до фрази "me retombait en pluie" (буквально "падала на мене дощем") український перекладач використовує протилежну за значенням конструкцію "падала на обличчя". Також, прослідковуємо додавання слова "дощиком" для образності.

59) Elle pleurait à petits cris, régulièrement : il me semblait qu'elle ne s'arrêterait jamais."	"Вона плакала довго, схлипувала, і мені здавалося, що те хлипання ніколи не стихне."
--	--

Переклад демонструє застосування комплексної трансформації: вираз "à petits cris, régulièrement" замінено на "плакала довго, схлипувала". У перекладі надано перевагу більш експліцитному відтворенню суті оригіналу з використанням для передачі змісту українських відповідників.

60) Il nous a dit tout de suite de nous mettre à l'aise	Він одразу ж запропонував нам розташуватись як дома.
---	--

У порівнянні оригіналу з перекладом замінена структура речення та запроваджені додаткова лексика "розташуватись як дома". Описова конструкція прагнула передати прагматику висловлювання та забезпечити його повне розуміння читачем.

61) je me suis mis à courir	І я побіг до машини.
-----------------------------	----------------------

У даному випадку перекладач застосував комплексну трансформацію, що поєднує лексичну заміну виразу "je me suis mis à courir" та запровадження додаткового уточнення "до машини". Заміна зумовлена прагненням передати оригінальне висловлювання більш лаконічною формою. Дана трансформація виправдана для досягнення повноти та зрозумілості перекладу при збереженні його стислості.

62) Je ne sais pas pourquoi nous avons attendu assez longtemps avant de nous mettre en marche.	Не знаю, чого ми так довго не рушали.
--	---------------------------------------

У даному прикладі використано не лише перестановку окремих лексичних одиниць, але й повну трансформацію синтаксичної структури речення. Складнопідрядна конструкція французької мови перекладена простим реченням української. Такий підхід був застосований для уникнення калькування та максимального дотримання мовних норм перекладу.

2.3 Стилiстичнi фiгури в повiстi та особливостi їхнього вiдтворення в перекладi

Вiдомий французький письменник, фiлософ та викладач Жозеф Жубер писав у своїх щоденниках: “Ce qu'on appelle harmonie dans le style d'epend peut ˆtre plus de la figure des mots que de leur son. Les mots se peignent ˆ l'oreille.” («Те, що ми називаємо гармонiєю стилю, залежить, можливо, бiльше вiд форми слiв, нiж вiд їхнього звучання. Слова малюються на слух») [32]. Кожна стилiстична фiгура покликана розширювати кругозiр розуму. Вони в сукупностi здатнi надавати мовi приємностi та благородства.

Давнi греки запозичили термiн «фiгура» (вiд лат. *figura* — образ, зовнiшнiй вигляд) вiд танцювального мистецтва й ввели спочатку в риторику та в теорiю лiтератури. Греки називали стилiстичнi фiгури «схемами», тобто картинами, це пiдкреслює, що як кольори прикрашають картину, так мовнi засоби прикрашають промову. Стилiстичнi фiгури образно називають поетичним синтаксисом, що становить найбільший рiзновид образотворчих засобiв. Стилiстичнi фiгури вiдображають найвагомiшi риси синтаксичного увиразнення, краси та особливостi мови, багатство рiзноманiтностi та емоцiйного забарвлення. Їхня рiзноманiтнiсть сприяє iстинно художньому змалюванню навколишньої дiйсностi.

Нижче розглянуті визначення стилістичних фігур та їхнє використання у творі Альбера Камю «Сторонній» та його перекладі. Першим чином, у нашій роботі наведено приклади стилістичної фігури – прозопографії. **Прозопографія** (від грец. *προσωπον* — обличчя, особа, персона) – змалювання зовнішності персонажа: кольору очей, виразу обличчя, волосся, одягу, взуття, пози, жестів тощо. Його окремі візуальні риси тяжіють до психологізму і чітко відображають внутрішній стан, характер та вік героїв твору. [15, ст. 160]

<p>63) Alors tortillant sa moustache blanche, il a déclaré sans me regarder. Il avait de beaux yeux, bleu clair, et un teint un peu rouge.</p>	<p>Тоді він поскуб сивого вуса і мовив, не дивлячись на мене. У нього були гарні блакитні очі і червоняста засмага.</p>
--	---

Аналізуючи опис зовнішності героїв твору, ми помітили часте звернення автором уваги на розширений опис очей героїв. Щодо порівняння оригіналу та перекладу твору, то можемо зауважити, що загальна характеристика у перекладі збережена. Першим прикладом, котрий зустрічається у повісті, є опис сторожа, з котрим головний герой Мерсо зустрівся на похоронах своєї мами.

<p>64) Après notre conversation, au contraire, je l'ai regardé et j'ai vu un homme aux traits fins, aux yeux bleus enfoncés, grand, avec une longue moustache grise et d'abondants cheveux presque blancs. Il m'a paru très raisonnable et, somme toute, sympathique, malgré quelques</p>	<p>А після нашої розмови я пильно подивився на слідчого й побачив, що в нього тонкі риси обличчя, глибоко посаджені блакитні очі, високий зріст, довгі сивуваті вуса і шапка сивого, майже білого волосся. Він здався мені чоловіком вельми розумним і приємним, хоча страждав на нервовий тик - кутик рота у нього посіпувався.</p>
---	--

tics nerveux qui lui tiraient la bouche.	
--	--

У даному прикладі, доволі детально та чітко у повісті передано опис слідчого в жандармерії. Перекладачу вдалось використати відповідні лексичні відповідники для передачі прикметників на позначення кольору та зовнішніх рис обличчя персонажа. Єдине, що не дуже вдалось перекладачеві передати вислів "d'abondants cheveux presque blancs" (перекладач переклав як: "шапка сивого, майже білого волосся") Навіть зважаючи на те, що сенс загалом збережено, було б доречніше використати відповідник "густе, майже біле волосся". Це дозволило б уникнути певної невідповідності образу через слово "шапка".

65) L'avocat général m'a regardé avec une lueur ironique dans les yeux.	Прокурор глипнув на мене, і очі його світилися іронією.
---	---

До того ж, автор передає не лише колір та відтінок очей героїв, а також відчуття та емоції, що передає цей погляд. Загалом, переклад передає основний зміст оригінальної фрази. Перекладач правильно зробив вибір використати термін "l'avocat général" замість просто "le procureur", щоб точніше відобразити посаду француза в судовій системі.

66) L'un d'entre eux, beaucoup plus jeune, habillé en flanelle grise avec une cravate bleue, avait laissée son stylo devant lui et me regardait. Dans son visage un peu asymétrique, je ne voyais que ses deux yeux, très clairs, qui m'examinaient attentivement, sans rien exprimer qui fût définissable. Et	Один з них, наймолодший, у сірому фланелевому костюмі й блакитній краватці, пера до рук не взяв і все дивився на мене. Я помітив, що в нього якийсь асиметричне обличчя, але мене вразили його очі, що пильно зорили на мене з якимсь незбагненим виразом. У мене виникло дивне
--	---

j'ai eu l'impression bizarre d'être regardé par moi-même.	відчуття, ніби це я сам дивлюся на себе.
---	--

Цей приклад є характеристикою одного з репортерів, котрий був присутній на суді Мерсо в кінці повісті. У французькому оригіналі "avait laissée son stylo devant lui et me regardait" перекладено як "пера до рук не взяв і все дивився на мене". Переклад трохи зберіг сенс того, що персонаж не пише, а саме спостерігає. В оригіналі головний герой Мерсо має "l'impression bizarre d'être regardé par moi-même", що перекладач переклав як: "У мене виникло дивне відчуття, ніби це я сам дивлюся на себе". Перекладач точно передав сутність внутрішнього відчуття персонажа, зберігаючи психологічний аспект сцени.

67) Il m'a semblé que ses yeux brillaient et que ses lèvres tremblaient.	Мені здалося, що очі в нього блищать від сліз, а губи сіпаються.
--	--

Ця фраза демонструє опис Селеста, власника ресторану, куди часто заходив Мерсо. "ses yeux brillaient" перекладено як "очі в нього блищать від сліз". Тобто перекладач конкретизував, що очі блищать саме від сліз, хоча в оригіналі причина не вказана. "Ses lèvres tremblaient" вдало передано як "губи сіпаються" – у даному варіанті використано відповідник із збереженням конотації. Перекладачу вдалось зберегти ключовий зміст та емоційний відтінок оригінального речення.

Далі ми розглянемо **риторичне запитання** – стилістична фігура, одне чи декілька поставлених запитань, на які автор не дає прямої відповіді. Риторичне запитання впливає з підтексту самого твору. Та використовується з метою привернення уваги читача до важливих та актуальних проблем. [15, ст. 165]. Риторичне запитання буде також і те запитання, котре вимагає негайної відповіді того, хто його поставив. Таким чином воно готує читача або слухача до сприйняття наступної розповіді. Риторичні запитання найчастіше бувають звернені до предметів та явищ [12, ст. 359].

68) J'aurais préféré ne pas le mécontenter, mais je ne voyais	Звичайно, краще б його не дратувати, але з якої речі я мав би
---	---

pas de raison pour changer ma vie. En y réfléchissant bien, je n'étais pas malheureux.	міняти своє життя. Якщо розважити, хіба я невдаха?
--	--

В оригіналі твору риторичне запитання відсутнє, навіть навпаки ми можемо помітити, що автор стверджує, що він зовсім не невдаха та не відчуває себе сумним. Можливо, ми можемо припустити, що це трансформація фігури з риторичного питання в перекладі на риторичне ствердження в оригіналі. **Риторичне ствердження** – фігура поетичного синтаксису, пов'язана із мотивацією правдивості, незаперечності висловлених поглядів, думок, суджень [15, ст. 166]. Це одна з фігур, у котрій особливо підкреслюється незаперечність сказаного автором.

69) Elle s'est demandé alors si elle m'aimait et moi, je ne pouvais rien savoir sur ce point.	Тоді Марі сказала, що їй і самій невтямки, чи вона мене кохає. А я звідки міг це знати?
70) De toute façon, je trouvais que le voyageur l'avait un peu mérité et qu'il ne faut jamais jouer.	Хоч як подивитись, а той нічліжанин, як на мене, дістав по заслuzі: навіщо ламати комедію?

У вище наведених прикладах бачимо таку ж саму ситуацію, головний герой не запитує у себе нічого, він чітко стверджує, що нічого не знає про цю ситуацію («А я звідки міг це знати?») або про те, що ніколи не треба «грати» та «ламати комедію».

71) J'ai pensé à ce moment qu'on pouvait tirer ou ne pas tirer.	В цю хвилину я подумав: доведеться чи не доведеться стріляти?
72) Rester ici ou partir, cela revenait au même.	Чекати тут або пройтись, чи не все одно.

У наступних прикладах вже не відчувається така чітка впевненість героя щодо прийняття рішення. Переклад у порівнянні цих фраз майже дослівний, але знак питання в оригіналі також упущений. Це також змінює загальний тон - питальна форма в оригіналі передає вагання, роздуми героя. Без знаку питання переклад звучить більш стверджувально.

73) Je n'avais pas besoin de voir l'aumônier.	Навіщо мені був священик?
74) Comment l'aurais-je su.	Але як мені знати про це?
75) Ils n'avaient plus rien à faire avec moi.	Навіщо тоді я буду їм потрібен?

Під кінець твору у перекладі повісті частіше зустрічаються риторичні питання головного героя, але характер речень в оригіналі все одно завжди залишається стверджувальним. Може бути, що перекладач свідомо вдався до такої трансформації стверджувальних речень на запитання, щоб наголосити увагу на внутрішніх сумнівах, ваганнях Мерсо перед обличчям смерті. Риторичні запитання можуть краще передавати його зростаючу схвильованість та роздуми.

Наступною стилістичною фігурою, проілюстрована у творі є **ексекрація** – фігура мислення: у зв'язку з невдачею, особливим критичним ставленням до своїх дій, поганим настроєм, побажанням самому собі лиха, негараздів та неуспіхів [15, ст.104].

76) Для повного завершення моєї долі, для того, щоб я відчув себе не таким самотнім, мені залишається побажати лише одного: хай у день моєї страти збереться багато глядачів — і хай вони зустрінуть мене криками ненависті.	Pour que tout soit consommé, pour que je me sente moins seul, il me restait à souhaiter qu'il y ait beaucoup de spectateurs le jour de mon exécution et qu'ils m'accueillent avec des cris de haine.
--	--

Дану фігуру ми помічаємо в кінці повісті «Сторонній». Французький оригінал також достатньо передає ці відчай, злість та безвихідь головного героя та вдало зберігає ексекративний характер висловлювання, відтворюючи це гірке і парадоксальне побажання героя, котре буде останній в його житті.

Також, у повісті Альбера Камю спостерігається стилістичний елемент антитеза. **Антитеза** (від грец. antithesis – протиставлення) – стилістична фігура, котра використовується в художній літературі, народній творчості, та підкреслює протиставлення протилежних життєвих явищ, понять, почуттів, думок тощо. Використання антонімів необхідне для створення антитези [12, ст. 28].

<p>77) Тож усякий знає: життя не варте того, щоб чіплятися за нього. Власне, не має великої ваги, помреш ти в тридцять чи в сімдесят літ — усе одно інші люди, чоловіки і жінки, житимуть ... Але завжди, на моє збентеження, мене охоплював буйний спалах радості на думку про можливість прожити ще двадцять років.</p>	<p>Mais tout le monde sait que la vie ne vaut pas la peine d'être vécue. Dans le fond, je n'ignorais pas que mourir à trente ans ou à soixante-dix ans importe peu puisque, naturellement, dans les deux cas, d'autres hommes et d'autres femmes vivront ... Mais je n'avais qu'à l'étouffer en imaginant ce que seraient mes pensées dans vingt ans quand il me faudrait quand même en venir là.</p>
---	---

У зазначеному вище уривку відображено протиставлення двох ідей: перша – про безсенсове життя та невбачання героєм особливої ваги життя; друга – про усвідомлення цінності життя та радість героя щодо думки прожити та відчутти це життя ще трохи. В оригіналі повісті зміст передано коректно та антитеза також виразно проілюстрована.

Наступна стилістична фігура, розглянула у нашій дипломній роботі має назву: інверсія. **Інверсія** (від лат. inversio – повертання, переставлення) – непрямої порядок слів у реченні. Стилiстична фігура, метою якої є відхід від

звичайної послідовності головних та другорядних членів з метою надання опорним словам у реченні особливого інтонаційного та логічного місця, котре сприятиме їхній експресивності [15, ст. 116].

Коли переставляється слово з його звичайного місця на інше, то підкреслюється його звучання та значенні та воно перетворюється на більш помітне в контексті. Нижче будуть наведені приклади стилістичної фігури – інверсії, вказаної у повісті «Сторонній».

У французькому оригіналі повісті “Сторонній” (“L’Étranger”) приклади інверсії відображені набагато менше, ніж у варіанті українського перекладу:

78) D'avoir fermé les yeux, la pièce m'a paru encore plus éclatante de blancheur.	Зі сну вибілені стіни моргу здалися мені сліпучо-білим.
---	---

Прямий порядок слів у даному реченні звучав би "La pièce m'a paru encore plus éclatante de blancheur d'avoir fermé les yeux." У даному прикладі інверсія показує швидкість настання ночі і це враження, показане через закриті очі. У перекладі вона не відтворена, але слово «кімната» (la pièce) замінена на «стіни моргу», а дослівно «закривши очі» (d'avoir fermé les yeux) перекладено як «зі сну». Перекладач використав смислова або семантичну трансформацію.

79) C'est une question d'humanité", a-t-il remarqué.	“Цього вимагає людяність”,— зауважив він.
--	---

Значення оригіналу та перекладу збережено. У французькій та українській мовах інверсія використана для підсилення виразності та акцентування на головній ідеї висловлювання. В оригіналі та перекладі використовується інверсія в частині речення, котра стосується прямої мови (a-t-il remarqué - зауважив він).

80) Je me suis aperçu qu'il y avait déjà long- temps que la campagne bourdonnait du	Почув раптом, як довкола дзижчать у полі комахи і шелестить трава.
---	--

chant des insectes et de crépitements d'herbe.	
---	--

Переклад відтворює основну ідею оригіналу, але не відображає часового аспекту, котре підкреслює тривалість явище - *qu'il y avait déjà longtemps* (вже давно). Інверсія подана лише в перекладі «як довкола дзижчать у полі комахи і шелестить трава».

81) De grosses larmes d'énervement et de peine ruisselaient sur ses joues.	По щоках у нього котилися рясні сльози,— мабуть, від страшної втоми і горя.
--	---

У французькому реченні використаний стандартний порядок слів. Тим часом як український переклад використовує інверсію, починаючи з обставини місця («по щоках у нього»). Перекладач трохи змінює смислове навантаження, змінивши причини сліз: "втома" і "горе" замість "роздратування" і "біль", але це зберігає емоційний контекст та початковий зміст.

82) Nous sommes arrivés en nage chez Céleste.	Вмиваючись потом, заявили ми до Селеста.
--	---

Переклад пропонує менш формальне слова «заявились», це передає невимушеність та певну неформальність дії. У французькому оригіналі Камю використовує прямий порядок слів (підмет, дієслово та обставини). В українському перекладі інверсія акцентує увагу на стані персонажів, це дозволило створити більш виразний опис події. Переклад точно передає зміст оригінального речення.

83) Aujourd'hui, le soleil débordant qui faisait tressaillir le paysage le rendait inhumain et déprimant.	А от зараз сяє сонце, і весь краєвид здається жорстоким і гнітючим.
--	--

У французькому тексті використано прямий порядок слів, також детальний опис сонця, котрий відсутній у перекладі, створює яскравий та насичений образ

завдяки його впливу на краєвид. В українському варіанті передано загальну ідею, але втрачено далі через використання спрощених виразів. Як альтернативний переклад з урахування інверсії можемо запропонувати варіант: «Сьогодні палаюче сонце, що змушувало тремтіти весь краєвид, робило його нелюдним і гнітючим».

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У практичній частині нашої дипломної роботи було досліджено особливості перекладу повісті Альбера Камю "Сторонній" з французької на українську мову. Аналіз лексико-семантичних та граматичних трансформацій, застосованих під час перекладу, дозволив виявити низку специфічних рис та підходів. На лексико-семантичному рівні основними викликами при перекладі стали неоднозначні слова, фразеологізми, ідіоми, конотації та стилістичні засоби оригінального тексту. У перекладі виділяються лексичні еквіваленти, модуляції та компенсації задля коректної передачі змісту та форми оригіналу аналізованої повісті.

Дослідження граматичних особливостей перекладу продемонструвало необхідність використання різноманітних трансформацій на морфологічному та синтаксичному рівнях. Ми можемо спостерігати приклади перестановки слів, заміни частин мови, запровадження/вилучення слів, а також комплексні трансформації. Такі перетворення були обумовлені розбіжностями в граматичних системах французької та української мов і мали на меті досягнення природності й відповідності граматичним нормам цільової мови.

Останній розділ був присвячений аналізу стилістичних фігур, використаних Альбером Камю, таких як прозопографія, риторичні запитання, риторичні твердження, ексекрація, антитеза та інверсія. Зазначено способи їхнього відтворення в перекладі та збереження оригінальної стилістичної функції.

В результаті аналізу практичної частини було обґрунтовано важливість ретельного аналізу оригінального твору та вибору оптимальних перекладацьких

рішень для належного відтворення лексичного, граматичного та стилістичного багатства літературного першоджерела у процесі міжмовної та міжкультурної передачі творів художньої літератури.

ВИСНОВКИ

Дипломна робота присвячена дослідженню теоретичних засад і практичних аспектів перекладу художньої літератури на прикладі творчості Камю. У першому теоретичному розділі чітко проаналізовано специфіку художнього перекладу, яка полягає у необхідності глибокого розуміння культурного підґрунтя, стилю автора, його філософських поглядів та майстерного володіння художньо-стилістичними засобами обох мов. Головним завданням перекладача є передача змісту, відтворення емоційної атмосфери, духу першотвору шляхом критичного та творчого підходу.

У практичній частині докладно розглянуто особливості українського перекладу "Стороннього", виявлено численні лексико-семантичні та граматичні трансформації, застосовані для адекватної передачі форми і змісту оригіналу. На лексичному рівні використано прийоми лексичного відповідника, модуляції, компенсації для відтворення багатозначних лексем, фразеологізмів, ідіоматики, конотацій та стилістичних засобів. На граматичному рівні залучено зміни порядку слів, заміни частин мови, введення/вилучення елементів з метою подолання міжмовних розбіжностей і досягнення граматичної правильності перекладу. Особливу увагу приділено передачі авторських стилістичних фігур, таких як прозопографія, риторичні питання, антитеза тощо.

Щодо відображення реалій, вони здебільшого вдало передані в українському перекладі. Використовуються такі прийоми як транскрипція, калькування та описовий переклад. Морфологічні трансформації здійснюються через заміну частин мови, зміну граматичних категорій (числа, роду, часу), а також через додавання або вилучення службових слів. Наприклад, французькі дієприкметникові звороти часто перекладаються підрядними реченнями в українській мові. Стилiстичні фігури передаються за допомогою наступних механізмів: компенсація, трансформація, конкретизація, адаптація, збереження синтаксичних конструкцій, смислова трансформація, спрощення тощо. У багатьох випадках перекладач намагається зберегти стилістичну фігуру, використовуючи прямі відповідники в українській мові. Наприклад, при

перекладі прозопографії часто зберігаються деталі та характеристики оригіналу. Ці механізми дозволяють перекладачу балансувати між збереженням стилю оригіналу та створенням природного звучання тексту українською мовою, намагаючись при цьому передати емоційну та філософську глибину твору Камю

Загалом, ми можемо зауважити, що переклад повісті "Сторонній" зміг зберегти емоційну відстороненість головного героя, лаконічність викладу та філософську глибину твору. Особливу складність для нас становила передача культурних реалій та стилістичних особливостей, які вимагають творчого підходу перекладача. Процес перекладу аналізованої повісті є складним і вимагає постійного балансування між точністю передачі змісту та збереженням стилістичних особливостей оригіналу. Важливо зберегти холодну, відсторонену манеру оповіді, характерну для головного героя, водночас роблячи текст зрозумілим і природним для українського читача. Це вимагає ретельного підбору лексики, уважного ставлення до синтаксичних конструкцій та постійного врахування філософського підтексту твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баран Я. А. (1999) Теоретичні основи фразеології / Я. А. Баран, М. І. Зимомря. – Ужгород. – 175 с. – (Закарпатська обласна організація Товариства книголюбів України).
2. Бацевич Ф.С. (2004) Основи комунікативної лінгвістики / Бацевич Ф.С. 244 с.
3. Бондаренко І. П. (2017) Методологія художнього перекладу / І. П. Бондаренко, Т. К. Комарницька, С. М. Семенко. – Київ. – 411 с.
4. Галушко Т. (2011). Сучасні проблеми художнього перекладу / Тетяна Галушко // Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика / Тетяна Галушко. – Київ: ТОВ "Аграрної Медіа Груп". С. 390.
5. Кальниченко О. А. Теорія перекладу. Харків : Вид-во НУА, Ч. 1, 2017. 64 с.
6. Карабан В.І. (1997) Посібник-довідник із перекладу англійської наукової та технічної літератури на українську мову. – К.: TEMPUS. – 317 с.
7. Камю А. (2021) Щоденники 1935-1941 / Альбер Камю., 2021. – 540 с. – (Зібрання творів).
8. Коптілов В. В. (1971) Актуальні питання українського художнього перекладу / Віктор Вікторович Коптілов. – Київ: Київський університет, Героїв революції, 4. 130 с. – (Київська книжкова друкарня 5).
9. Кочур Г. (2008) Григорій КОЧУР і художній переклад: життєвими та творчими стежками майстра – Черкаси: Брама-Україна. – 124 с.
10. Кухаренко В. А. (2004). Інтерпретація тексту. Навчальний посібник для студентів старших курсів факультетів англійської мови / В. А. Кухаренко. – Вінниця: НОВА КНИГА. 272 с.
11. Лановик М. (2006) Теорія відносності художнього перекладу: літературознавчі проєкції / Марія Лановик. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ. – 470 с.
12. Лесин В. М. (1971) Словник літературознавчих термінів / В. М. Лесин, О. С. Пулинець. – Київ. – 485 с. – (Видання третє, перероблене і доповнене).

13. Ребрій О. В. (2012). Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія / О.В. Ребрій. – Харків: Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.376 с.
14. Рильський М. (1975) Мистецтво перекладу / Максим Рильський. Київ. Радянський письменник 340 с.
15. Святовець В. (2003) Словник образотворчих засобів Тропи та стилістичні фігури / В. Святовець. – Київ. – 177 с. – ("Ризоцетр" СумДУ)
16. Філоненко Н.Г. Логіко-семантичні параметри синтаксичних конструкцій у художньому тексті (на матеріалі творів Альбера Камю) //Наук. вісн. каф. ЮНЕСКО Київ. держ. лінгв. ун-ту: Мова, освіта, культура: наукові парадигми і сучасний світ. Сер. "Філологія. Педагогіка. Психологія". - 2000. – Вип. 1. – С. 297 - 304.
17. André Abbou. (1969). Les paradoxes du discours dans L'Étranger : de la parole directe à l'écriture inverse. Série Albert Camus 2. 76 p.
18. Carroll D. (2007) Albert Camus the Algerian: Colonialism, Terrorism, Justice / David Carroll. – 256 с. – (Columbia University Press)..
19. Chevrel Yves. (2010), « Introduction: la retraduction – und kein Ende », dans Robert Kahn et Catriona Seth (dir.), La retraduction, Mont-Saint-Aignan, publications des Universités de Rouen et du Havre, p. 11-20.
20. Dictionnaire ALBERT CAMUS – France, 2009. – 970 с. – (Édition Robert Laffont).
21. Mounin G. (1963) Les problèmes théoriques de la traduction: Paris.
22. Olivier Todd (1996). Albert Camus une vie. Éditions Gallimard et Olivier Todd. 835 p.24.
- 23.Pingaud B. (1992) Bernard Pingaud commente L'Étranger d'Albert Camus / Bernard Pingaud. – Paris. – 212 с. – (Éditions Gallimard, 1992).
24. Tcherednitchenko A. I. (1991) Theorie et pratique de la traduction / A. I. Tcherednitchenko, Y. G. Koval. – Kyiv. – 303 с.
25. Vinay J. (1977) La Stylistique comparée du français et de l'anglais : la théorie au service de la pratique / J. Vinay, J. Darbelnet.– 331 с.

ЕЛЕКТРОННІ ДЖЕРЕЛА

26. Albert Camus (1957) - Discours de réception du prix Nobel. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=M5QD-32MCv4>.
27. Albert Camus : biographie du prix Nobel, auteur de L'Étranger. URL: <https://www.linternaute.fr/biographie/litterature/1755178-albert-camus-biographie-courte-du-prix-nobel-auteur-de-l-etranger/>.
28. Albert Camus the Algerian Colonialism, Terrorism, Justice. URL: <https://cup.columbia.edu/book/albert-camus-the-algerian/9780231140867>.
29. Biographie Albert Camus. URL: <https://www.fnac.com/Albert-Camus/ia31798/bio>.
30. Camus (2010), l'Algérien ou l'étranger ? // Par Le Nouvel Obs. URL: <https://www.nouvelobs.com/culture/albert-camus/20091231.OBS2230/camus-l-algerien-ou-l-etranger.html>.
31. Joseph Joubert 1754-1824 (2015). URL: <http://www.gilles-jobin.org/citations/?P=j&au=193>.
32. LOMBEZ C. (2022) Une étude comparée de trois traductions persanes de L'Étranger d'Albert Camus [Електронний ресурс] / Christine LOMBEZ // Dix-septième année, Numéro 4. URL: https://www.revueplume.ir/article_147065_128daa826b32785201c4237c3edfb510.pdf.

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

33. Академічний тлумачний словник української мови.[в 11-х т.] / [скл. Іван Костьович Білодід]. [Т. 10]. К.: Наукова Думка, 1970-1980. 1568 с. Горох. URL: <https://goroh.pp.ua/>.
34. Centre national de ressources textuelles et lexicales(CNRTL). [Електронний ресурс]. URL: <https://www.cnrtl.fr/portail/>.
35. Larousse. URL: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue>.
36. L'internaute. URL: <https://www.linternaute.fr/dictionnaire/fr/>.
37. Reverso dictionnaire [Електронний ресурс]. URL: <http://reverso.net>.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

38. Камю А. «Сторонній». Переклад з французької А. Перепадя. URL:
<https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3215>.
39. Camus A. “L’Étranger”. URL:
<https://www.anthropomada.com/bibliotheque/CAMUS-Letranger.pdf>.

RÉSUMÉ

Notre recherche porte sur les particularités du roman "L'Étranger" d'Albert Camus et sur les spécificités de son traduction en ukrainien.

Le but de notre étude est de déterminer les particularités de la traduction ukrainienne de "L'étranger" d'Albert Camus, analyser les procédés stylistiques et lexicaux utilisés dans l'original et évaluer leur transmission adéquate dans la traduction. Nous prévoyons d'étudier diverses traductions ukrainiennes du roman, de comparer les stratégies et les techniques de traduction et d'identifier les principales difficultés rencontrées par les traducteurs. Une attention particulière sera accordée aux adaptations culturelles et à leur impact sur la perception de l'œuvre par le public ukrainien.

Les objectifs principaux sont suivants: présenter les approches théoriques de la traduction de textes littéraires, leurs théories de base, les méthodes et les questions de traduction littéraire, analyser les parallèles franco-algériens dans le roman " L'Étranger " et leur reflet dans la traduction ukrainienne, identifier les caractéristiques lexicales et sémantiques, grammaticales de la traduction, les figures de style dans le roman " L'Étranger " et leur reproduction dans la traduction.

Pertinence de l'étude. La langue n'est pas seulement un outil de communication, mais aussi un reflet de la culture et de la société. Comprendre et maîtriser ces différences est essentiel pour une traduction précise et fidèle. Une certaine pertinence scientifique de l'étude est liée à l'analyse des parallèles franco-algériens dans " L'étranger" et à la description des principales transformations de la traduction pour rendre compte du style d'Albert Camus. Les informations de cette étude peuvent être utiles dans un cours de théorie et de pratique de la traduction ou de linguistique.

Le matériel de recherche est le texte du roman original d'Albert Camus "L'étranger" et sa traduction en ukrainien, ainsi que des travaux scientifiques sur la traduction et les études littéraires. **La base théorique de la thèse** est le travail des chercheurs ukrainiens V. Koptilov, F. Batsevych, O. Cherednychenko, V. Karaban et d'autres, ainsi que des linguistes français tels que Georges Munin, Jean Darbelnet et Jean-Paul Vinay.

Dans la partie théorique, les caractéristiques spécifiques de la traduction littéraire sont analysées en détail. Il est souligné que le traducteur doit connaître parfaitement le contexte culturel, le style et la philosophie de l'auteur et maîtriser les outils stylistiques dans les deux langues. L'objectif principal est de transmettre non seulement le contenu, mais aussi l'atmosphère émotionnelle et l'esprit de l'œuvre originale.

Dans la partie pratique, les spécificités de la traduction ukrainienne de "L'étranger" sont étudiées en détail. De nombreuses transformations lexico-sémantiques et grammaticales sont identifiées, qui servent à restituer fidèlement la forme et le contenu de l'original. Au niveau lexical, des équivalences, des modulations et des compensations sont utilisées pour rétablir les ambiguïtés, les expressions idiomatiques, les connotations et les figures de rhétorique. Au niveau grammatical, des modifications de l'ordre des mots, des remplacements de types de mots et des omissions/compléments sont effectués afin d'éliminer les divergences entre les systèmes grammaticaux et de garantir le naturel du texte traduit.

Une attention particulière est accordée à la traduction des figures de style utilisées par Camus, telles que la prosopographie, les questions rhétoriques et l'antithèse. L'intérêt de cette étude réside dans l'analyse approfondie du phénomène de la traduction littéraire et dans l'étude d'exemples concrets de traduction de ce chef-d'œuvre philosophique.

En bref, une analyse minutieuse de l'œuvre originale et le choix des meilleures stratégies de traduction et de transformation sont essentiels pour restituer fidèlement la richesse lexico-sémantique, grammaticale et stylistique du texte original. Seule une approche aussi globale permet de s'approcher au plus près de l'intention de l'auteur et de produire une traduction littéraire de qualité qui préserve le contenu philosophique et le style unique de l'auteur.